

Regional Årlig Uppföljning av miljömålen 2024 - Sammanfattning av miljömålet God bebyggd miljö

Sammanfattning

Kompetens och underlag är nödvändiga för en hållbar planeringsprocess, särskilt i miljöer med behov av avvägning mellan olika intressen. Stor skillnad mellan stora och små kommuner när gäller förutsättningarna för att ha tillräckliga resurser för planering och åtgärder. Sänkta buller krav medför ökade hälsorisker. GotlandsHem har under hösten 2023 färdigställt ett bostadsområde som har renoverats och energieffektiviserats på ett varsamt sätt. Sundsvalls kommun infört mål om att 75 procent av alla resor 2040 ske via gång-, cykel- eller kollektivtrafik. Nyköping och Vingåkers kommuner beslutat införa fyrfackskårl för enklare återvinning vid den egna bostaden. Länsstyrelsen i Jämtlands län har anordnat ett seminarium med temat "Bygg på naturens villkor" i syfte att öka kompetensen kring hantering av naturolyckor i samhällsplanering.

Åtgärder

Flera länsstyrelser tar upp att de ordinarie uppdragen och handläggningen av ärenden bidrar till miljömålen. Planprocessen enligt PBL lyfts bland annat fram av många länsstyrelser.

Länsstyrelser

- Flera län:
 - Planeringskatalogen
 - Regionala/länsvisa klimatstrategier.
 - Kommunala klimatstrategier.
 - Utbildningar och konferenser för att stödja kommuner och aktörer i olika sakfrågor tex om kulturmiljö, planprocessen,
 - Regionala nätverk för att lyfta olika frågor, tex energi, arkitektur, kulturmiljö mm.
 - Bidrag till kommunala kulturmiljöunderlag genom 7:2-anslaget
 - Revidering av riksintresse för kulturmiljövården, i flera fall i syfte att förenkla planprocessen.
- Länsstyrelsen i Jämtlands län anordnade ett seminarium med temat "Bygg på naturens villkor". Syftet var att samla länets kommuner och konsulter för att öka kompetensen kring hantering av naturolyckor i samhällsplanering och få en gemensam syn.

- Länsstyrelsen i Södermanlands län har initierat diskussion om energiplanering i flera regionala forum. Ett samarbete har inletts med Energikontoret i Mälardalen samt länsstyrelserna i Västmanlands och Uppsala län om energiplanering.
- Länsstyrelsen Skåne har tagit fram rapporten "Riskutsatta byggnadsminnen och kyrkor vid stigande vattennivåer" som ska fungera som ett stöd för statliga och andra aktörers vidare arbete avseende åtgärder med syfte att skydda och bevara kulturarvet.
- Länsstyrelsen Östergötland har under året arbetat med en riskhanteringsanalys i syfte att skydda kulturhistoriska värden i centrala Norrköping från effekterna av översvämning vid Motala ströms 100 årsflöde. Arbetet sker i samverkan mellan Länsstyrelsen Östergötland och Norrköpings kommun med finansiering genom MSB.
- Länsstyrelsen Västra Götaland har inom ramen för åtgärdsprogrammet för miljömålen hållit ett seminarium om arkitekturstrategier där Västra Götalandsregionen, kommunalförbund och kommuner medverkade.
- Länsstyrelsen har under året tagit fram karttjänsten "Klimat-GIS" som sammanställer länets kartunderlag relaterat till klimatanpassning i syfte att underlätta arbetet med klimatanpassning i den fysiska planeringen.
- Länsstyrelsen Västra Götaland har beviljat 14 nya LONA-projekt som stärker förutsättningarna för tätortsnära biologisk mångfald och friluftsliv.
- Västra Götalandsregionen har beviljat investeringsstöd till sex livsmedelsbutiker, särskilt driftsstöd till 25 livsmedelsbutiker och hemsändningsbidrag till sju kommuner i länet inom Regionala serviceprogrammet, som bidrar till att service kan finnas kvar och utvecklas på landsbygden.
- [Länsstyrelsen i Stockholms län har] [d]rivit regionala samverkansplattformen Bullernätverket med Region Stockholm, Stockholm stad i syfte att öka, diskutera och sprida kunskap i regionen om den senaste forskning och rättspraxis gällande buller och hälsa i fysisk planering.

Kommuner

- Flera kommuner och regioner:
 - Kommunernas översiktsplaner lyfts fram som viktiga verktyg för kommunernas arbete med miljömålen och särskilt God bebyggd miljö.
 - Program och strategier för att främja cykel och kollektivtrafik
 - Transportplaner
 - Åtgärder för att utveckla den kommunala avfallshanteringen, till exempel sortering eller för att förebygga avfall.
 - Åtgärder för energi och klimat.
 - Kulturmiljöprogram
 - Sveriges första Svanenmärkta renovering har genomförts av Ronnebyhus då 27 lägenheter på Peder Holmsgatan 11 renoverades. Låg energianvändning efter renovering, låga emissioner av farliga kemikalier, material uppfyller miljö, återbruk, mm. (Blekinge / Ronneby kommun)

- GotlandsHem har under hösten 2023 färdigställt bostadsområdet Concordia 6 i Visby som har renoverats och energieffektiviserats på ett varsamt sätt, genom att behålla viktiga detaljer som till exempel glimmerputs samt att renovera befintliga entrédörrar. Att ta vara på, använda och utveckla kulturvärdena i det befintliga området bidrar till gestaltning av livsmiljön som gynnar både boende och förbipasserande i området. (Gotland)
- Region Sörmlands arbete med en regional cykelstrategi fortsätter. Den utgör ett fortsatt stöd i regionens och kommunernas arbete med cykelfrågor för bland annat utbyggnad av cykelvägnät och att skapa förutsättningar för ökad cykling. Under 2024 har Region Sörmland tagit fram en målbild för hur cykelvägnätet ska utvecklas i länet, samt följt upp arbetet med strategin genom ett cykelbokslut.
- Sundsvalls kommun har som mål att till 2040 ska 75 procent av alla resor ske via gång-, cykel- eller kollektivtrafik. Via stadsmiljöavtalet medfinansierar Trafikverket halva summan i en satsning på ca 124 miljoner kronor för bättre gång- och cykelvägar inom och mellan tätorterna under perioden 2023–2027.
- Region Örebro län utvecklar tillsammans med Örebro kommun ett snabbt och kapacitetsstarkt transportsystem som kallas BRT (Bus Rapid Transit). Systemet kan liknas vid spårvagnar som går vissa sträckor. På stora delar av sträckorna har bussarna egna körfält samt hög turtäthet. En utvärdering genomförd våren 2024 visar på att resandet med bussar som trafikerar stråket har ökat med 13 procent, vilket motsvarar en ökning på cirka 10 000 resenärer per månad.
- I Umeå och Skellefteå pågår arbete med upprustning och utveckling av infrastruktur för kollektivtrafiken samt gång- och cykel som del av stadsmiljöavtalen för perioden 2019–2026 . Insatserna förväntas skapa bättre förutsättningar för hållbart resande och en mer attraktiv stadsmiljö med minskade luftföroreningar och bullerproblematik. I Umeåprojektet, Västra länken byggs sista etappen av ringleden runt Umeå som en samfinansiering mellan Trafikverket och kommunen. Färdigställandet förväntas ge stora positiva miljöeffekter på buller och luftföroreningar lokalt.
- Nyköping och Vingåkers kommuner har fattat beslut om införande av fyrfackskärl för enklare återvinning vid den egna bostaden.
- Trosa kommun samlade under 2023 in 80 ton textilier i kommunen.
- I länet har fem kommuner; Sollefteå, Kramfors, Härnösand, Timrå och Sundsvall, under 2024 fastställt vattentjänstplaner där både dricksvattenförsörjning och avlopp ingår. Syftet är att trygga långsiktig dricksvattensförsörjning och uppnå MKN vatten för recipienter. Örnsköldsvik- och Ånge kommun har ej fastställt planer.

Andra aktörer

- Aktörer från bygg- och fastighetsbranschen samlas i ett nätverk för cirkulärt byggande i Skellefteå . Projektet som drivs gemensamt av Skellefteå kommun, CCBuild – Centrum för cirkulärt byggande och IVL Svenska Miljöinstitutet. Det

långsiktiga målet är att återbruk blir en naturlig del i byggprocesser och att cirkulära affärsmodeller blir standard för byggsektorn i norra Sverige.

FOU

- Universitetet i Umeås forskningsprojekt "Det nya framtidslandet? Drivkrafter, utmaningar och möjligheter i relation till norra Sveriges (gröna) industrialisering" pågår under perioden 2023–2029 och finansieras delvis av Riksbankens Jubileumsfond. Projektet bidrar med kunskap om samhällsomvandlingens utmaningar och möjligheter utifrån dagens kunskap och historiska erfarenheter.
- Sölvesborgs kommun deltar i projektet North Share Square via Lunds universitet och Blekinge Arkipelag för att inrätta mobilitetshubbar.
- Region Gotland, Gotlands museum och Uppsala universitet har initierat ett samarbete "Gotländsk modernism och varsam energi och klimatanpassning" där även GotlandsHem deltar. Samarbetet är under uppbyggnad och är tänkt att få en fortsättning under 2024-2025 och förväntas bidra till bevarande, användande och utveckling av det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer.
- BY2030 är en gemensam satsning där Region Kronoberg och länets kommuner gått samman med näringsliv, civilsamhälle, kultursektor, länsstyrelsen och forskning för att stärka den gemensamma boendattraktiviteten i länet. Nationell bymässan planeras till år 2030. (Kronoberg)

Tillstånd och behov av styrmedel mm

- Svårt att bedöma målet. Behov av att utveckla "målbilder" avseende hållbar utveckling.
- Fortsatt viktigt att belysa målbilderna för miljömålen till exempel genom att förtydliga/utveckla regionala preciseringar (jfr Jämtlands län)
- Skillnader mellan stora och små kommuner respektive mellan områden med skillnader i fråga om befolkningstäthet. Förutsättningar för att kunna ha rätt kompetens, tex kulturmiljö, kommunekolog samt att kunna ta fram adekvata planeringsunderlag. Befolkningssituationen påverkar därför också förutsättningarna för att kunna planera för kollektivtrafik, arkitektur, ekologi mm. (jfr Blekinge, Uppsala, Västerbotten)
- Tillgången till kompetens och underlag är viktiga faktorer för att nå en hållbar planeringsprocess och omställning (jfr tex Norrbottens ang behov av kulturmiljökompetens, Jämtland, Skåne). Detta är generellt sett en utmaning särskilt för små kommuner (se tex Lst Jämtland ang kommunantikvarie och kommunekolog). Behovet av att samordna olika planeringsintressen (Jämtland, Örebro). Länsstyrelsernas resurser och statliga anslag är viktiga för att kunna stödja kommunernas arbete, tex 7:2 inom kulturmiljöområdet.
- En del länsstyrelser lyfter också den egna tillgången till kompetens som en viktig faktor för att möjliggöra en hållbar planeringsprocess både sett till den egna

förmågan att kunna handlägga inkomna planer i samråd- och beslut och dels att kunna stödja och utbilda kommunernas handläggare. Några länsstyrelser lyfter också behovet att kunna nå den politiska nivån i kommunerna (Jönköpings län).

- "Sannolikheten för att kulturmiljöer [...] ska vara bevarade till 2030 är låg", bland annat mot bakgrund av bristen på kompetens och underlag bland länets kommuner (Skåne). Även bristen på hantverkare och kompetens inom kulturmiljöområdet inom byggsektorn är ett problem (Norrbotten). Rivning och förvanskning får stor påverkan på kulturmiljöer och bebyggelsens kulturvärden (Jönköping, Kronoberg). Västra Götalands län pekar på sambandet mellan gestaltad livsmiljö och förutsättningarna att bevara byggnaders kulturvärden. Ekonomiska incitament kan behövas för att öka hänsynen till bebyggelsens kulturvärden (Kronoberg). Länsstyrelsen i Halland lyfter behovet av att se kulturmiljö som en resurs för hållbar utveckling och ser också ett direkt samband mellan antikvarisk kompetens och ambitionerna när det gäller att skydda bebyggelsens kulturvärden. Kulturmiljöarbetet påverkas även av klimatförändringarna (Kalmar län).
- Ändrade regler har möjliggjort nybyggnation men medför tex vid förtätning samtidigt en påtaglig riks för att människor ska utsättas för hälsofarligt buller. Flera länsstyrelser tar upp detta. (Gävleborg, Jämtland, Kronoberg, Stockholm, Västerbotten, Västmanland, Västra Götaland, Östergötland)
- Utmaning särskilt för kommuner med en utspridd demografi/befolkningsstruktur att minska bilandvändningen. Även i städer och tätorter är bilandvändningen fortsatt hög. Det finns också en skillnad mellan kvinnor och män i valet av färdmedel, en större andel kvinnor använder cykel och kollektivtrafik (jfr Gotland, Jönköping, Västernorrland, Västra Götaland).
- Ett par län uppger att mängden avfall minskar (jfr Jönköping, Örebro) även om det går långsamt. Samhällsomvandlingen medför i flera fall ökade avfallsmängder (Norrbotten län). Cirkulär hantering av avfall. Möjlighet att omhänderta avfall och restprodukter som växtnäring och biogas (Östergötland). Ekonomiska styrmedel för att laga kläder (Östergötland) kan vara ett sätt att minska mängden textilavfall.